

Wie doen er mee?

Onderstaande partijen werken samen aan de Uitvoeringsagenda Duurzame Veehouderij

COV
Centrale Organisatie voor de Vleessector

Centrale Organisatie voor de Vleessector (COV)

behartigt de belangen van werkgevers in de Nederlandse vleessector. Voorzitter Jos Goebbels: "De COV blijft werken aan marktconcepten met voldoende perspectief voor alle betrokken ketenpartijen en dat kan niet zonder duurzame veehouderij."

Dierenbescherming

heeft ten doel dieren te beschermen in de ruimste zin van het woord en hun belangen te behartigen. Directeur Frank Dales: "Dierenwelzijn moet beschouwd worden als een integraal onderdeel van duurzaamheid. De veehouderij is niet duurzaam voordat de productiewijze van dierlijke producten op een zo diervriendelijk mogelijke wijze tot stand gekomen is. Om dit te bereiken werken wij samen met de partners van de Uitvoeringsagenda."

Interprovinciaal Overleg **ipo**

Interprovinciaal Overleg (IPO)

is de koepelorganisatie van de 12 provincies. Bestuurslid Ruud van Heugten: "Wij zetten ons in voor de uitvoeringsagenda omdat wij vinden dat de ontwikkeling in de veehouderij moet veranderen van 'groter en meer' naar 'groen en beter.'"

LTO Nederland

Land- en Tuinbouw Organisaties (LTO)

is een collectieve belangenbehartigingsorganisatie voor agrarische ondernemers. Voorzitter Albert Jan Maat: "Markt én maatschappij bepalen de ontwikkeling van de veehouderij. Stimuleren van vernieuwing waarbij wensen uit de maatschappij en mogelijkheden van de markt verbonden worden is voor ons het kernpunt van de Uitvoeringsagenda Duurzame Veehouderij"

Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I)

streeft naar een economisch toonaangevend Nederland met een agrofoodsector van wereldformaat. Staatssecretaris Henk Bleker: "Duurzame veehouderij kun je alleen met z'n allen bereiken. Daarom is de Uitvoeringsagenda een belangrijk instrument. We stellen samen ambities op en zorgen voor draagvlak én de uitvoering. Alleen op die manier kunnen we in 2023 een veehouderij krijgen die goed is voor mens, dier en milieu. Er is nog veel te doen. Kijk naar de goede voorbeelden in de praktijk en ontwikkel die verder!"

NATUUR & MILIEU

Natuur & Milieu

werkt aan een vitale natuur en een gezond milieu. Directeur Tjerk Wagenaar: "De uitvoeringsagenda geeft een prima lange termijnvisie op de verduurzaming van de veehouderij. Het is nu de hoogste tijd om doelen te realiseren. We moeten samen keihard werken om alle mijlpalen te halen! Zo alleen behoudt de Nederlandse veehouderij haar license to operate."

Nevedi

Nederlandse Vereniging voor de Diervoederindustrie (Nevedi)

vertegenwoordigt de belangen van fabrikanten van diervoeders. Directeur Henk Flipsen: "In het samenwerkingsverband krijgt onze bestaande duurzaamheidsagenda actief inhoud. We richten ons hierbij op diervoeders die duurzame productie van vlees, eieren en zuivel mogelijk maken. Centraal staat de verantwoorde productie van voldoende, veilig en betaalbaar voedsel in de toekomst."

nzo
nederlandse zuivelorganisatie

Nederlandse Zuivelorganisatie (NZO)

is de brancheorganisatie van de Nederlandse zuivelindustrie. Bestuurslid Kees Wantenaar: "De zuivelsector streeft naar de klimaatneutrale stal, de koe in de weide en stalconcepten waarin de natuurlijke behoefte van de koe centraal staat."

Rabobank

Rabobank Nederland

is financiële dienstverlener binnen het Food&Agri complex. Vanuit de waarden dichtbij, betrokken en toonaangevend willen we bijdragen aan de verdere verduurzaming van de veehouderij. Afdelingsdirecteur Wim Thus: "Alleen Duurzame Veehouderij heeft toekomstperspectief, een open deur met veel betekenissen!"

Colofon

Realisatie: Maatschap voor Communicatie

Tekstredactie: WhatEls, Delwijnen

Vormgeving: Stroes.info

Fotografie: Leonardo Melgarejo (soja)
George Burggraaff/Hollandse Hoogte (kippen)
ID Agro (varkens)

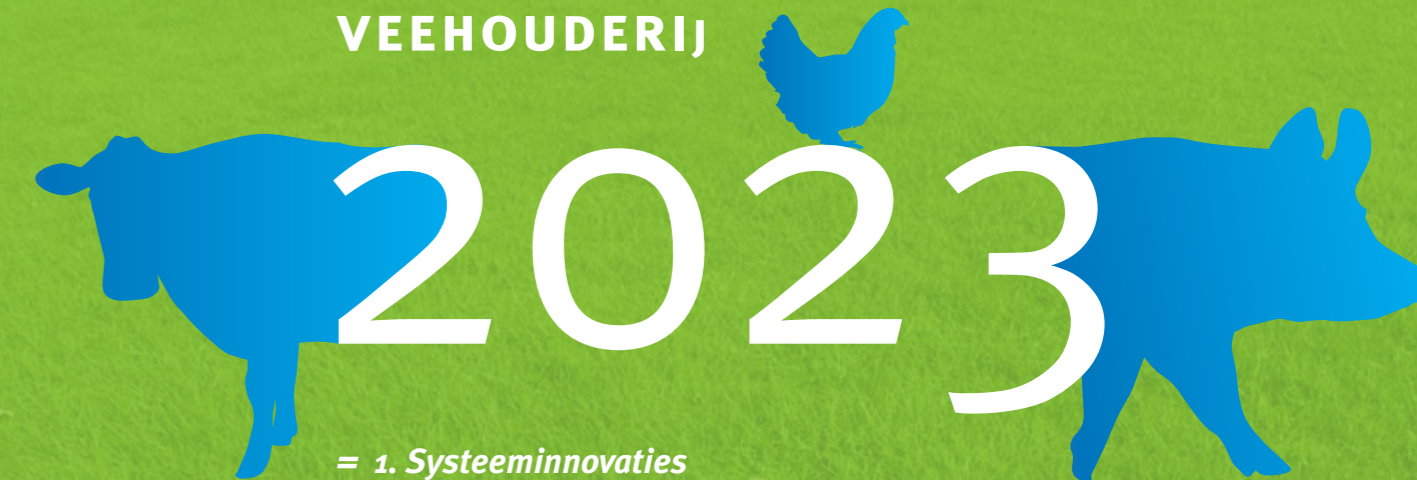
Drukwerk: Samplonius & Samplonius

Kijk voor meer informatie op:

www.uitvoeringsagendaduurzameveehouderij.nl

2011

UITVOERINGSAGENDA DUURZAME VEEHOUDERIJ

= 1. *Systeeminnovaties*

= 2. *Welzijn en gezondheid van dieren*

= 3. *Maatschappelijke inpassing*

= 4. *Energie, milieu en klimaat*

= 5. *Markt en ondernemerschap*

= 6. *Verantwoord consumeren*

= *Samen werken aan een toonaangevende en duurzame veehouderij*

Waarom een Uitvoeringsagenda Duurzame Veehouderij?

De veehouderij, en alles wat daarmee samenhangt, is de afgelopen jaren steeds meer een punt van maatschappelijke discussie geworden. De roep om hoge productie na de Tweede Wereldoorlog werd vanaf de jaren negentig overstemd door de kritische geluiden richting de productiegedreven veehouderij. Zorgen over de belasting op het milieu, dierenwelzijn, grote stallen en veetransporten kregen door uitbraken van ziektes als mond- en klauwzeer, varkenspest en Q-koorts een enorme impact op de positie én het toekomstperspectief van de veehouderij. Als antwoord op deze ontwikkelingen, spreekt in 2008 het toenmalig kabinet de ambitie uit om in Nederland een volledige duurzame veehouderij te realiseren:

"De veehouderij in Nederland moet zich in 2023 hebben ontwikkeld tot een in alle opzichten duurzame veehouderij, met een breed draagvlak in de samenleving. Daarmee bedoelen we een veehouderij die produceert met respect voor mens, dier en milieu waar ook ter wereld."

Duurzaam initiatief

Om deze ambitie te verwezenlijken, is een versnelling van de verduurzaming nodig. Maar vooral de drive én durf van boeren, overheid, agribusiness, consumenten en maatschappelijke partijen om deze uitdaging gezamenlijk aan te gaan. Op 19 mei 2009 ondertekenen COV, Dierenbescherming, IPO, LTO, Ministerie van EL&I, Natuur & Milieu, Nevedi, NZO en Rabobank Nederland de Uitvoeringsagenda Duurzame Veehouderij. Daarmee hebben zij met elkaar het initiatief genomen om vanuit een doelgerichte samenwerking en met inzet van elkaars specifieke expertise, actief bij te dragen aan de verduurzaming van de Nederlandse veehouderij. Zij zien duurzaam produceren van voedingsmiddelen als een gedeelde verantwoordelijkheid van alle betrokken partijen. Door vernieuwing en innovatie in de dierlijke keten, willen zij doorbraken realiseren ten behoeve van een duurzame veehouderij.

De Uitvoeringsagenda Duurzame Veehouderij werkt aan een 'in alle opzichten toonaangevende duurzame veehouderij in 2023'. Daarvoor zijn een zestal speerpunten geformuleerd en een routeplan om daar te komen. Een plan voor de toekomst, gestoeld op de opgaven waar we voor staan.

2023

Zes speerpunten

In de Uitvoeringsagenda Duurzame Veehouderij staan zes speerpunten en verschillende opgaven geformuleerd:

1 Systeeminnovaties:
een samenhangend pakket van vernieuwingen in de dierhouderij en huisvesting
› thema: Integraal duurzame veehouderijsystemen

2 Welzijn en gezondheid van dieren:
de kwaliteit van leven van dieren
› thema A: im- en export van levende dieren en lange afstandstransporten
› thema B: natuurlijk gedrag en ingrepen
› thema C: van dierziektebestrijding naar gezonde dieren

3 Maatschappelijke inpassing:
de aansluiting bij wensen en ideeën van de maatschappij
› thema: interactieve veehouder/burger en landschappelijke inpassing van stallen

4 Energie, milieu en klimaat:
de effecten van de veehouderij op deze drie punten
› thema A: voer- mest kringloop
› thema B: grondstoffen voor diervoeder op duurzame wijze geproduceerd
› thema C: klimaat: duurzame energieproductie, reductie van energieverbruik en broeikasgassen
› thema D: minimale emissies naar milieu

5 Markt en ondernemerschap:
het verbeteren van het economisch perspectief van ondernemers door producten te produceren waar afnemers meer geld voor over hebben
› thema: kansen grijpen

6 Verantwoord consumeren:
consumenten bewegen om duurzaam geproduceerde producten te kopen.
› thema A: marktontwikkeling duurzame dierlijke producten,
› thema B: stimuleren van duurzaam consumptiegedrag,
› thema C: consumptie van dierlijke eiwitten

2015

Ambities 2015

Het samenwerkingsverband heeft per speerpunt ambities benoemd voor de periode tot 2015. Een greep uit onze ambities:

1. Vanaf 2015 zijn alle nieuw te bouwen stallen/houderijsystemen integraal duurzaam
2. In 2013 ligt er een routekaart voor het uitfasen van ingrepen die afhangen van het houderijsysteem
3. In 2015 worden alle nieuw te bouwen bedrijven ontwikkeld met ruimtelijke kwaliteit en zijn deze zodanig landschappelijk ingepast in hun omgeving dat deze kunnen rekenen op een breed draagvlak bij de bevolking en recreanten.
4. In 2015 is 100% van de in Nederland gebruikte soja duurzaam geproduceerd (RTRS gecertificeerde soja).
5. In 2015 kan direct zichtbaar gemaakt worden wat het effect van managementmaatregelen is op duurzaamheid in de bedrijfsvoering.
6. In 2015 is er een substantieel aantal duurzame marktsegmenten op andere thema's dan dierenwelzijn geïntroduceerd.

Aan deze opgaven zijn activiteiten gekoppeld die er voor zorgen ze ook daadwerkelijk worden gerealiseerd.

TOT 2015

Enkele initiatieven en activiteiten op een rij

Cursus: 'het nieuwe veehouden'

Deze cursus voor veehouders is gericht op duurzaam en toekomstgericht denken en handelen bij nieuwbouw en verbouw van het bedrijf.

Innovatieprogramma Varkansen

De toekomstbeelden uit het herontwerptraject Varkansen dienen als inspiratiebron voor praktijkexperimenten en ontwikkelingsgericht onderzoek naar concrete voorbeelden van integraal duurzame varkenshouderij.

Transport van dieren

Door het bedrijfsleven worden concepten ontwikkeld voor integraal duurzaam transport (dierwaardig). Daarnaast worden met stakeholders mogelijkheden onderzocht om aantal transporten te verminderen en slachtdieren zoveel mogelijk in de regio af te zetten.

Routekaart 'ingrepen'

Samen met de sectoren wordt onderzocht hoe er een stappenplan kan worden opgesteld om ingrepen (staarten couperen, castreren) te beperken of zelfs af te schaffen.

Digitaal inkijkje

Dit regionaal pilotproject heeft als doel nieuwe relaties tussen boeren en burgers te bevorderen. Het draait daarbij om de ontwikkeling van een digitaal beschikbaar 'ondernemingsportfolio' met informatie over de bedrijfsopzet en de maatschappelijke inpassing van de veehouder.

Stallenportfolio

Reeds gerealiseerde ontwerpen worden in beeld gebracht in een makkelijk te verspreiden portfolio, dat kan dienen als inspiratie voor ondernemers, stallenbouwers, erfbezoekers en overheden.

Minder fosfaat in dierlijke mest

De hoeveelheid fosfaat in mest te verlagen via het voerspoor. Verwacht wordt om in 2011 het overschot met circa 10 miljoen kilo fosfaat te kunnen verminderen, en eind 2012 met 20 miljoen

Sturen op de klimaatvoetafdruk van diervoeders (Carbon Footprint Diervoeding)

Betrokken agrosectoren ontwikkelen een handig rekeninstrument waarmee de 'Carbon Footprint Diervoeding' kan worden berekend. Zo heeft de diervoedingsketen precies in kaart welk effect de productie van diervoeding heeft op het klimaat.

Klimaatneutrale stal

De Nederlandse zuivelsector heeft het prototype voor de klimaatneutrale stal gepresenteerd. De nieuwe stal heeft zonnepanelen en biovergisters waarmee melkveehouders energie kunnen leveren aan zuivelfabrieken of woonwijken.

Smart dairy farming

Dit is een groots opgezet project om ondersteunende technologie (ICT, sensoren, modellen) te ontwikkelen voor het dagelijks management van individuele koeien op het boerenbedrijf.

Verbreden van de markt voor duurzame dierlijke producten

Hoe krijg je duurzaamheid betaald? Supermarkten en initiatiefnemers zoeken samen naar commerciële mogelijkheden voor duurzame producten met oog voor milieu en dierenwelzijn.

Varkenshouderij 2.0

Stimuleren van de dialoog tussen producenten, consumenten, deskundigen en maatschappelijke stakeholders om ideeën te ontwikkelen voor vernieuwende varkenshouderijsystemen. Dit co-creatieproject sluit aan bij www.foodlog.nl en vormt door moderne media een podium voor ontmoeting en praktische experimenteerterruimte.

NU

Huidige praktijk

Ons uitgangspunt is samenwerken én aanhaken op bestaande duurzame initiatieven om ze op die manier breed toepasbaar te maken en verder te ontwikkelen. Mooie duurzame voorbeelden zijn het bevorderen van weidegang, vrije uitloop voor kippen en de lichte serrestal voor varkens. Ook de verbeteringen in veetransport, zoals Comfortclass kalvertransport is een stap vooruit als het gaat om welzijn en gezondheid van dieren. Stimuleren van verantwoorde sojateelt zorgt voor betere leefomstandigheden van boeren in Brazilië. Het toekennen van het Beter Leven Keurmerk aan vlees, heeft effect op zowel de veehouderij als het consumentgedrag en raakt daarmee aan een aantal speerpunten van de Uitvoeringsagenda.

